

Олександр ЖМУРКО,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (м. Харків)*

ФОРМУВАННЯ ЕКОЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ЛЮДИНИ ЯК ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У сучасних умовах технологічного розвитку людства і значного антропогенного тиску на біосферу гостро постає питання щодо відновлення порушеного балансу між суспільством і природою, докорінної зміни способу життя людини, в тому числі і екологічні вимоги життєдіяльності. Складність ситуації полягає в тому, що ці вимоги стосуються лише суспільств із відповідним світоглядом та екологічною свідомістю. Вимога часу – перехід до сталого розвитку, коли єдиним обов'язком екологічного та соціального розвитку є екологічна оптимізація людської діяльності, тому особливого значення набувають моральні та особистісні якості людини [1].

За останній час було проведено велику кількість філософських, культурологічних і психолого-педагогічних наукових досліджень саме щодо формування так званої екологічної людини (Ю. Бойчук, О. Іващенко, О. Вознюк, Л. Нечипорук та ін.). Формування екологічно свідомої особистості можна розглядати як певний етап еволюції для досягнення гармонійного співіснування людини і природи та переходу до сталого розвитку сучасного суспільства.

Метою сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтири для розроблення проєктів прогностичних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з намірами забезпечення збалансованості екологічного виміру сталого розвитку України. Значущість екологічної етики також відображено в нормативно-правових документах: Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки» та інші [2; 3]. На часі можливі шляхи подолання цієї кризової ситуації – впровадження і розвиток екологічно безпечних технологій, розробка неперервної і ефективної системи екологічної освіти і виховання. У контексті модернізації освіти і сучасних викликів нагальним

для молоді і суспільства загалом є набуття екологічної компетентності, яка є складовою життєвої компетентності [4, с. 29].

Багато уваги приділено вивченню теоретичних аспектів екологічної компетентності у працях С. Грищенко, О. Гуренкової, С. Левків, Я. Логвінової, Т. Лукашенко, Л. Лук'янової, Р. Мельниченко, Н. Овсяннікової, І. Перфілової, І. Січко та ін. У наукових працях Н. Олійник, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей визначено сутнісний підхід до формування екологічної компетентності як складової професійної компетентності.

Сучасному суспільству притаманна духовна і емоційна (психологічна) інтегрованість у навколишнє природне середовище, що являється базисом взаємозалежності особистості і природи, складовою якого визначені такі позиції: людина (особистість) не існує ізольовано від навколишнього середовища, а являє собою складний біосоціальний організм, діяльність якого здатна вплинути на баланс в екосистемі і біосфері загалом. Антропогенна діяльність людства може мати непередбачені наслідки, тому екологічно свідомою людиною повинна володіти вмінням формувати свою поведінку щодо природи таким чином, щоб не порушувати функціонування екосистеми. Навколишнє природне середовище є не лише джерелом матеріальних ресурсів, а й фактором особистісного та духовного розвитку людини. Екологічно орієнтована особистість прагне до психологічної єдності зі світом природи, що дозволяє реалізувати її духовний потенціал, причому не тільки людство однобічно впливає на природу, але й природа впливає на еволюційні чинники розвитку людства. Екологічна людина прагне впливати на інших людей, різноманітні соціальні, економічні та політичні структури, щоб їх діяльність була доцільною і не призводила до негативних змін у природному середовищі.

Для екологічної людини характерне прагнення до непрагматичного ставлення і взаємодії з природним середовищем, яке проявляється в чотирьох основних напрямках: естетичне освоєння природних об'єктів та їх комплексів; пізнавальна активність, зумовлена інтересом до життя; практична взаємодія з природними об'єктами, його основою є не бажання отримати корисні ресурси, а потреба в спілкуванні з ними; участь в природоохоронній діяльності.

Процес формування морально-особистісних якостей починається з реалізації потенціалу екологічної людини. Глибоке усвідомлення свого екологічного обов'язку, прагнення до самоаналізу та самовдосконалення є одними з необхідних факторів розвитку цих якостей.

Мотиваційно-ціннісний компонент у психологічній структурі екологічної особистості виражає її екоетичну позицію та спрямованість на природоохоронну діяльність, активізує приховані сили людини і сприяє формуванню її особистісних здібностей і якостей, таких як любов до природи та екологічне мислення.

Можемо зробити висновок, що важливими є також наступні фактори: гуманістичний і ціннісний світогляд, в якому природа визнається найвищою цінністю; особисте сприйняття цілей природоохоронної діяльності та прийняття їх як цінних; визнання особливої важливості розвитку власної екологічної культури; інтерес до екологічних проблем; усвідомлене прагнення до природоохоронної діяльності та очікування позитивних результатів, мотивація до самоосвіти та особистісного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бойчук Ю. Д. Теоретико-методичні основи формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2010. 44 с.
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку здійснення стратегічної екологічної оцінки : Закон України від 03.11.2022 р., № 2717-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2717-20#Text> (дата звернення: 14.06.2024).
3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 29.06.2024 р., № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 14.06.2024).
4. Шапран Ю. П. Екологічна компетентність майбутніх учителів біології: її сутність та діагностика. *Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań* : Zbiór raportów naukowych (Warszawa, 28.12–30.12.2012). Warszawa : Wydawca: Sp. z o.o. "Diamond trading tour", 2012. P. 35.